

## Aleg. CII.

# Sprawozdanie

komisji kultury krajowej nad przedłożeniem Wydziału krajowego  
o wniosku p. Skrzyńskiego w przedmiocie utworzenia przy  
Wydziale krajowym Bióra górniczego.

### Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 6. października 1874. przekazał wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do ocenie  
nia i zdania sprawy na najbliższej sesji sejmowej, wniosek posła Skrzyńskiego następującej treści:

„ Wysoki Sejm raczy uchwalić: Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby po zasięgnięciu opinii  
„ biegłych, przedstawił Sejmowi projekt utworzenia przy Wydziale krajowym bióra górniczego,  
„ którego zadaniem byłoby: zasiągać i zestawiać wiadomości o kopalnych bogactwach kraju, a  
„ dostarczać fachowej pomocy usiłowanym pojedynczym w dziedzinie górnictwa i opieki wobec  
władz właściwych.

Sprawozdanie wypracowane przez Wydział krajowy w skutek powyższego wezwania dowodzi  
sumiennej jego w tej mierze gorliwości. Zasiągając opinii zakładów naukowych i urzędów górniczych  
w kraju, ułożył on zapytania w ten sposób, ażeby otrzymane odpowiedzi mogły dostarczyć wiadomości  
w tym trojakim względzie:

- a.) Jaki jest obecny rzeczywisty stan górniczego przemysłu?
- b.) O ile dotychczasowe wiadomości w przedmiocie geologii kraju upoważniłyby do głębszych,  
tem samym kosztowniejszych poszukiwań?



c.) Czyli i o ile utworzenie przy Wydziale krajowym bióra górniczego byłoby odpowiednim środkiem do zbadania geologicznych właściwości kraju i dania popędu górniczemu przemysłowi?

Zestawiając starannie otrzymane pod tymi względami odpowiedzi, doszedł Wydział krajowy do następujących wypadków:

- a.) Dotychczasowe kopalnie kruszców i siarki, węgla kamiennego i brunatnego, nafty, (oleju ziemnego) i wosku ziemnego, przynoszą razem rocznie 6,982 021 zł. czyli  $\frac{1}{7}$  wartości tego przemysłu w całej monarchii.
- b.) Dotychczasowe badania kraju geologiczne, dostarczyły wprawdzie częściowo bardzo cennego materiału, gdy jednak nie mogły być przeprowadzone systematycznie w całym jego obszarze, dalekimi są zatem od dostarczenia tego umiejętnego poglądu, który usprawiedliwiłby zarządzanie wierceń głębokich, wymagających bardzo znacznego nakładu.
- c.) Ustanowienie przy Wydziale krajowym bióra górniczego, wymagałoby przybrania wielu osób, usposobionych do umiejętnych poszukiwań geologicznych i zawodowych górników, co pociągnęłoby za sobą koszt nieodpowiedni stosunkom zamożności kraju i oczekiwanej korzyści.

Z rozwagi tego stanu rzeczy wypadło: że stan obecny, górniczego przemysłu może zachęcać do przedsięwzięcia poszukiwań celem dalszego w tym kierunku rozwoju; że jednak, jeżeli niema się to dźać po omacku, dorywkowo, z nieogłędnem narażeniem na stratę czasu i kosztownego nakładu, przedewszystkiem starać się należy o uzyskanie dokładnego, umiejętnego poglądu na całość kraju pod względem geologicznym, że wreszcie osobne bióro przy Wydziale krajowym, nie byłoby odpowiedniem do zadośćuczynienia w tej mierze rzeczywistej potrzeby.

Gdy tym sposobem, w myśl Wydziału krajowego, stanowcze załatwienie wniosku p. Skrzyńskiego nie byłoby na czasie; gdy nadto Wydział krajowy nie uważałby za stosowne ograniczać badanie kraju wyłącznie do stosunków geologiczno — górniczych, ileże rolnictwo, chów bydła, przemysł i w ogóle wszelkie gałęzie gospodarstwa krajowego, wymagają zbadania tegoż pod każdym względem fizyograficznym, ostatecznie zatem poddaje on pod uchwałę wysokiego Sejmu wniosek następujący:

„ Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„ Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby po przeprowadzeniu rokowań z Rządem, z Komisją fizyograficzną, a Akademią umiejętności w Krakowie, niemniej z uczonymi i fachowo wykształconymi ludźmi, ułożył i przedstawił Sejmowi do uchwalenia na najbliższej sesyi, plan systematycznego zbadania wszelkich przyrodniczych właściwości kraju.“ — „Na pokrycie kosztów ułożenia takiego planu i przedsięwzięcia prac przygotowawczych, otwiera się Wydziałowi krajowemu na rok 1875. kredyt dodatkowy w kwocie 3.000 zł. zaś na rok 1876. wstawia się w budżet kwota 5.000 zł.“

Komisya kultury krajowej, której powyższe sprawozdanie Wydziału krajowego w moc uchwały wys. Sejmu z dnia 16. kwietnia 1875. odstąpionem zostało do rozpoznania, po należytem zbadaniu rzeczy, przyznając zupełną słuszność wywodom, któremi Wydział krajowy wnioski swoje poprzedził, uznała przecież za potrzebne, od wniosków tych w pewnej mierze odstąpić. Zadała ona sobie przedewszystkiem pytania:



- 1.) czyli konieczną jest rzeczą, ułożenie planu systematycznego badania wszelkich przyrodniczych właściwości kraju, odkładać do roku przyszłego?
- 2.) czy obok zamiaru takiego badania, nie możnaby uwzględnić wniosku p. Skrzyńskiego?
- 3.) w takim razie, w jaki sposób możnaby uczynić temu zadosyć najrychlej, najtaniej, ile można najdokładniej, tem samem najkorzystniej dla kraju?, wreszcie
- 4.) czegoby wymagało dostarczenie krajowi sił zamiarowi temu odpowiednich.

Co do I. Wydział krajowy cytuje źródła, z których zaczerpnąćby można wiadomości i pomocy dla ułożenia planu poszukiwań, mającego być poddanym pod uchwałę wysokiemu Sejmowi na najbliższej sesyi. Zdaniem komisji, rzeczą wys. Sejmu jest jedynie orzeczenie, czyli przeprowadzenie badań przyrodniczych kraju, wymagających z jego strony jakiegoś nakładu, uznaje za korzystne, tem samem konieczne; że zaś nie może to być jego zadaniem wdawać się w rozbiór samego planu, według którego badania nadmienione przeprowadzaćby zamerzały osoby, lub korporacye, którym to powierzonym zostanie. Plan taki jest w związku z wykonaniem, o którego postępie wysoki Sejm może i powinien być zawiadamianym, którem wszelako zajmować się nie może; bo byłoby to poniekąd to samo, jak gdyby wysoki Sejm uznawszy potrzebę szpitalu, uchwalwszy jego organizacyę, miał się jeszcze wdawać w sam sposób leczenia.

Jeżeli zatem zdawałoby się rzeczą niewłaściwą poddawać uchwale wysokiego Sejmu plan przedsiębrać się mających poszukiwań, to niema też potrzeby odkładania tej sprawy aż do przyszłej kadencji sejmowej; jeżeli bowiem wysoki Sejm uzna potrzebę badania i zgodzi się na środki, jakie w tym celu przedstawi mu komisya, to ułożenie umiejętnego planu będzie już zadaniem powołanych do wykonania tych badań osób albo korporacyj.

Co do 2 Wnioski, które Wydział krajowy poddaje pod uchwałę wys. Sejmu, zmierzają do zarządzenia przyrodniczych poszukiwań w kraju, pomijają zaś wzgląd na dostarczenie fachowej pomocy w dziedzinie górnictwa, objęty wnioskiem p. Skrzyńskiego. Zdaniem komisji wzgląd ten nie jest obojętnym i gdyby dał się pogodzić równocześnie z urządzeniem systematycznych badań przyrodniczych kraju, miałyby praktyczne znaczenie w popieraniu górniczego przemysłu. Wprawdzie wniosek p. Skrzyńskiego mówi jedynie o pomocy w usiłowaniach pojedynczych właścicieli, wszakże dobro całego kraju inaczej jak za zbiorowy wypadek dobra pojedynczych obywateli uważać się nie może. Z tego wynika, że ustawodawstwo starać się o to powinno, ażeby nastęrczyć prywatnym możność korzystania z rady i pomocy biegłych w tym zwłaszcza zawodzie, w którym, jak u nas w przedmiocie górnictwa, rzadko do tego znajduje się sposobność.

Co do 3. Rozbiór poprzedni przekonał, że zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego, wszechstronne, systematyczne zbadanie kraju pod względem jego przyrodniczych właściwości, jest pierwszym koniecznym warunkiem rozwoju jego przemysłu, że jednak byłoby rzeczą równie pożądaną, gdyby zaprowadzić się mające w tym celu urządzenia, łączyły się z dogodnością we wniosku p. Skrzyńskiego szczegółowo uwzględnioną. — Zadaniem komisji było, starannie rozważyć, czyli i w jaki, stosunkom naszym najwięcej odpowiedni sposób, dałoby się temu zadosyć uczynić. Że zaprowadzenie przy Wydziale krajowym bióra górniczego w powyższych względach nie byłoby właściwem, to wykazało już sprawozdanie Wydziału krajowego i na to komisya zgadza się też najzupełniej. Nie wystarczyłoby do tego przybranie jednej lub dwóch osób, lecz należałoby zgromadzić zawodowych reprezentantów wszelkich gałęzi fizyograficznych wiadomości, a nadto biegłych w technice górnicznej, co oczywiście pociągnęłoby za sobą wydatki nieodpowiednie spodziewanej korzyści za-



możności krajowych funduszków. — Wreszcie zdaniem komisji najmniej tu zależy na czynnościach biurowych, lecz właściwie idzie tu o naukowe usposobienie i czynny udział w badaniu kraju, najmniej o pewien punkt centralny, w którym spostrzeżenia pojedynczych badaczy mogłyby być składowane, zestawione, ogłaszane i zużytkowane w sposób dający dokładny pogląd na przyrodnicze właściwości kraju w ogólności, a na jego stosunki geologiczne w szczególności; gdzie zresztą każdy przedsiębiorca prywatny mógłby otrzymać pożądane wyjaśnienia.

Wszakże taki punkt centralny, takie zjednoczenie sił, znajduje komisja kultury gotowe w komisji fizyograficznej, niegdyś przy towarzystwie naukowym krakowskim, dziś przy Akademii umiejętności tamże istniejącej. — Znaczenie i przeznaczenie tej instytucji uznał już dawno wysoki Sejm, przychodząc jej w pomoc rocznym zasiłkiem w ilości 1.500 zł. — Ze swej strony komisja fizyograficzna składa rok rocznie Wydziałowi krajowemu dowód swojej pracy, którą wypełniła dotąd sporych 8 tomów. Sama ta publikacja pochłaniała największą część otrzymywanego zasiłku, nie wiele więc zostawało na opędzenie potrzeb samego badania, a przecież w ogłoszonych sprawozdaniach znajduje się prócz meteorologicznego, botanicznego, zoologicznego, orograficznego, bardzo cenny materiał do geologii kraju.

Zeby proponowane biuro przy Wydziale krajowym mogło odpowiedzieć swemu przeznaczeniu, musiałoby stanowić drogą opłacaną, mniej więcej drugą taką instytucję, jaką bez takiego nakładu kraj posiada już w komisji fizyograficznej. Od czasu przyznania przez wys. Sejm rocznego zasiłku akademii, ustala ze strony kraju szczegółowa dotacja komisji fizyograficznej którą natomiast wspiera akademia częścią swego dochodu.

Wszakże mimo wysiłen w tej mierze, część ta, po rozdzieleniu między 5 sekcji składających komisję, widocznie jest za małą do systematycznego, w pewnym okresie czasu dokonać się mającego zbadania kraju, zwłaszcza pod względem geologicznym, a następnie do wydania jego mapy geologicznej.

Jeśli więc wobec istniejącej już komisji fizyograficznej proponowane biuro górnicze przy Wydziale krajowym byłoby zbyt kosztowne, a prócz tego kosztowne, to zdaniem komisji kultury krajowej dobrze zrozumiany interes doradza wesprzeć raczej to, co się już posiada, i co już dowiodło swojej żywotności, niż robić kosztowną próbę z nowością bardzo wątpliwego skutku. Dla popędu pracy komisji fizyograficznej zwłaszcza w kierunku geologicznym, wsparcie tejże powinno być w dwojakim sposobie: dodatek szczegółowy do zasiłku, jaki otrzymuje od Akademii, i uposażenie dwóch geologów, z których przynajmniej jeden byłby zawodowym górnikiem. Dodatek nadmieniony gdyby wystarczył na opędzenie kosztu publikacji sprawozdań, to cały zasiłek z funduszu Akademii mógłby być skutecznie użytym na popęd wszechstronnego badania w myśl Wydziału krajowego, co oczywiście przyczyniłoby się niepomału do rychlejszego osiągnięcia celu. Z drugiej zaś strony przydanie dwóch płatnych, tem samem do stałej pracy obowiązanych geologów, nietylko dałoby możliwość systematycznego prowadzenia poszukiwań, ale nadto zaradziłoby potrzebie wnioskiem p. Skrzyńskiego wskazanej, a wyżej w punkcie drugim przez komisję uznanej. Obowiązkiem tych komisarzy geologicznych byłoby, objeżdżać w stosownych porach roku cały kraj, w tym celu przez komisję fizyograficzną na sekcje podzielony, robić badania i spostrzeżenia-te zimą zestawiać i tak uporządkowane wraz z zebranymi przedmiotami nadsyłać komisji fizyograficznej do dalszego użycia. Do nich też, a mianowicie zawodowego górnika należałoby niesienie naukowej pomocy, gdyby takowa, wraze pojawienia się śladów usprawiedliwiających otwarcie kopalni przez chętnych przedsiębiorców



zażadana została. Szczegółowy regulamin oznaczyłby, jakie w tym razie należałoby im się od nich wynagrodzenie

Komisarze ci mógłby urzędować przy Wydziale krajowym, jednakże ich nominacja następować winna na podstawie opinii zasięgniętej od komisji fizyograficznej. Gdyby na ich wynagrodzenie otworzono Wydziałowi krajowemu kredyt roczny w ilości 3000 zł. to razem z dodatkiem 1000 zł. na ogólne cele komisji fizyograficznej, skromną stosunkowo kwotą 4000 zł. uczyniłoby się wstytkiem zadosyć.

Co do 4. Sprawozdanie Wydziału krajowego przekonywa, ile w kraju naszym najkorzystniejszych przedsiębiorstw górniczych znajduje się w ręku cudzoziemców, którzy nietylko, że sami bogacą się z jego stratą, ale nadto, z nader małym wyjątkiem, wszystkie korzystniejsze stanowiska obsadzają swymi krajowcami. W znacznej wprawdzie części pochodzi to z większej u obcych przemysłowej rzutności, z silniejszego ducha przedsiębiorstwa i większej zamożności; przecież w niemałej też części przyczyny tego w tem poszukiwać należy, że kraj nasz za mało posiada ludzi w zawodzie górniczym należycie wykształconych. Jeśli więc korzyści zdobywane przez innych pragniemy zwrócić do kraju, staraniem naszym być powinno, przysposobić mu dostateczną liczbę teoretycznie i praktycznie umiętynnych górników. Dwa są do tego środki: zaprowadzenie jak najrychlej dawno pożądaney szkoły górniczej, i umożebnienie kształcenia się w tym zawodzie przez ustanowienie kilku stypendyj. Gdy jedno i drugie ściągą się do zakładu, którego utrzymanie jest obowiązkiem Państwa, komisya, przeto widzi potrzebę wezwania Rządu o uczynienie temu zadosyć.

Że szkoła taka być powinna przy Technice Krakowskiej, wynika to już z samych warunków miejscowych, które już na dawniejszej kadencji przez wysoki Sejm uznane, dały podówczas powód do odpowiedniej uchwały.

Po tym szczegółowym wywodzie pozwala sobie komisya kultury przedstawić do uchwały wysokiego Sejmu następujące wnioski i rezolucją:

## W n i o s k i.

1. Sejm uznając potrzebę systematycznego, wszechstronnego zbadania kraju co do jego przyrodniczych właściwości, wyznacza w tym celu dla komisji fizyograficznej przy akademii umiętynności w Krakowie, roczny zasiłek w ilości 2000 zł.
2. Dla silniejszego popędu badań geologicznych i górniczego przemysłu, ustanawia przy Wydziale krajowym dwóch komisarzy geologicznych, z których jeden winien być zawodowym górnikiem, mianowanych po zasięgnięciu opinii akademickiej komisji fizyograficznej w Krakowie, jako tejeże w badaniu kraju naukowych pośredników.
3. Celem ich wynagrodzenia, Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt roczny w ilości 3000 zł.
4. Urzędowanie, tem samem pobieranie płacy przez komisarzy górniczych, rozpocznie się od maja r. 1876,
5. Komisya fizyograficzna corocznie zdawać będzie sprawę Wydziałowi krajowemu o postępie i skutku dokonanych badań.

